

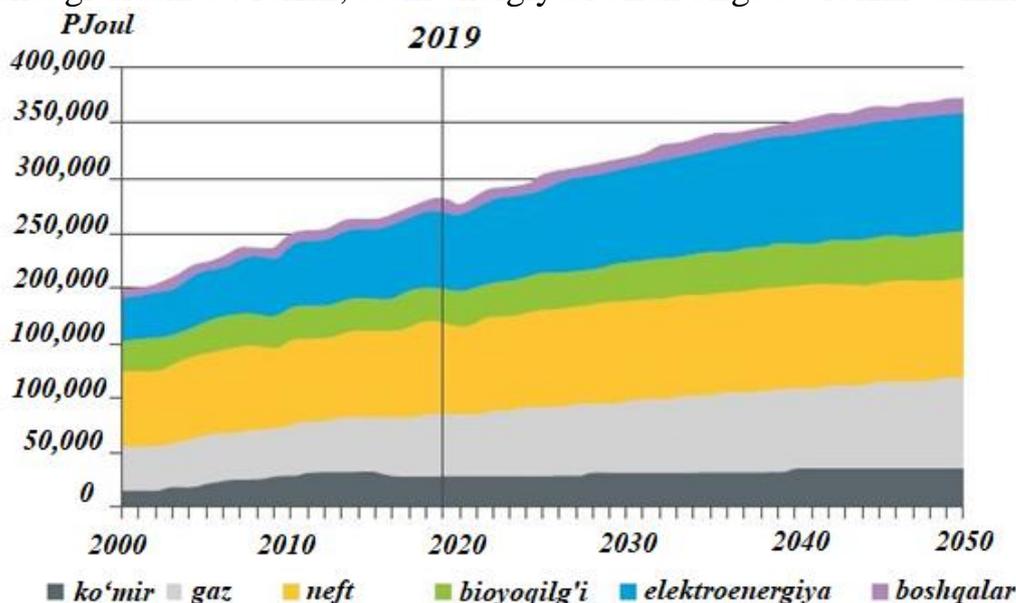
ENERGIYATEJAMKORLIK ZAMONAVIY ISHLAB CHIQRISH KORXONALARINING USTUVOR VAZIFASI

**Urozaliyev Gayratjon
Turonovich**

TDTU Qo'qon filiali, katta o'qituvchi

Zamonaviy sanoat, transport va boshqa tarmoqlar uchun energiya samaradorligi va energiyani tejash masalalari ustuvor hisoblanadi. Bu, ayniqsa, uglerodli yoqilg'ilarning yonish mahsulotlaridan havo ifloslanishini kamaytirishga qaratilgan yangi iqlim kun tartibi doirasida muhim ahamiyat kasb etdi. Ishlab chiqarishning energiya samaradorligini oshirish uchun optimallashtirish chora-tadbirlarining butun majmuasidan foydalanishga asoslangan kompleks yondashuv qo'llaniladi.

Hozirda energiyaning joriy iste'moli doimiy ravishda o'sib bormoqda va statistik ma'lumotlarga ko'ra, o'sishda davom etadi (1-rasm) [3]. Shu bilan birga, energiya resurslarining asosiy asosiy manbalari ko'mir, neft va gaz bo'lib qolmoqda, garchi so'nggi yillarda qayta tiklanuvchan energiya manbalarining roli ortib bormoqda. 2019 yilda qayta tiklanuvchan energiya manbalarining elektr energiyasi ishlab chiqarishdagi ulushi 34 foizni, atom energiyasi bilan birga 39 foizni tashkil etdi.

1-rasm. Dunyo elektroenergiya iste'moli statistikasi

Xalqaro energetika agentligi ma'lumotlariga ko'ra, 2040 yilga borib energiyaga bo'lgan global talab 30 foizga oshadi, bu esa energiya tejashni tobora muhim masalaga aylantiradi.

Energiya samaradorligi va energiya tejash so'zlari ko'pincha birgalikda tilga olinadi. Mavjud munosabatlarga qaramay, bu hali ham turli tushunchalar. Samaradorlik kamroq energiya sarflagan holda kerakli natijalarga erishishni anglatadi. Tejamkorlik - kamroq energiya sarflash yoki uni umuman ishlatmaslik. Samaradorlik ko'pincha energiyani tejashga olib keladi, lekin aksincha emas.

Energiyani tejash - bu energiya resurslaridan foydalanishning asosiy funksiyasini buzmasdan foydalanishni kamaytirishga qaratilgan har qanday faoliyat.

Umuman olganda, muqobil energiya manbalariga, uglerodsiz energiyaga o'tish so'nggi yillarda dunyoning ko'plab mamlakatlarida turli sur'atlarda bo'lsa-da amalga oshirilmoqda.

Energiyani tejashning asosiy umumiy tamoyillari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- qayta tiklanuvchan muqobil energiya manbalaridan foydalanish;
- ikkilamchi energiya resurslaridan foydalanish;
- katta xajmda energiya talab qilmaydigan texnologiyalar va uskunalardan foydalanish;
- mavjud energiya resurslaridan oqilona foydalanish choralarini ko'rish;
- har qanday foydalanishning iqtisodiy maqsadga muvofiqligini baholash;
- energiya tejovchi texnologiyalar va yechimlar;
- har xil turdagi energiya resurslarini iste'mol qiluvchi elektr stansiyalarining samaradorligini oshirish.

Texnologik qurilmalarning kombinatsiyasi umumiy energiya yo'qotishlarini kamaytirishga imkon beradi. Kuchli kombinatsiyalangan qurilmalar bir nechta texnologik jarayonlarni birlashtirib, oraliq fraktsiyalar va mahsulotlarni bir qator takroriy isitish va sovutishni yo'q qiladi.

Barcha ishlab chiqarish korxonalariga nisbatan qo'llanilganidek, ishlayotgan va qurilayotgan qurilmalarning samaradorligi va energiya tejashini oshirish uchun energiya xarajatlarini kamaytirish yo'llarini ishlab chiqish zarur. Energiyani tejashga quyidagi asosiy yo'llar bilan erishish mumkin:

- issiqlik almashinuvi tizimini optimallashtirish;
- qayta tiklashda asosiy jarayon va yordamchi jarayonlarning maksimal sonini o'z ichiga olishni ta'minlash;
- yuqori samarali issiqlik almashinuvchilari qurilmalarni qo'llash.

Energiya samaradorligini baholashni *pinch* tahlili tamoyillari asosida solishtirish mumkin (*pinch* inglizcha - siqish, toraytirish). *Pinch* tahlili - zarur minimal energiya sarfini hisoblash va issiqlikni qayta ishlash sxemasini, shuningdek energiya bilan ta'minlash usullarini optimallashtirish orqali jarayonlarning energiya sarfini minimallashtirish metodologiyasidir. *Pinch* tahlili integratsiya jarayoni sifatida ham tanilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

BloombergNEF. New Energy Outlook2020. <https://about.bnef.com/new-energy-outlook/>

E.Kalinenko A journey down the stream //Hydrocarbon Engineering. – 2020. – N 11, V. 25. – pp. 12 – 18.

Прогноз развития энергетики мира и России до 2040 г. Институт энергетических исследований РАН. Аналитический центр при правительстве РФ. 2014 г. <https://ac.gov.ru/files/publication/a/2194.pdf>

Jir Jarom r Kleme , Petar Sabev Varbanov, Sharifah Rafidah Wan Wan Alwi, Zainuddin Abdul Manan. Process Integration and Intensification: Saving Energy, Water and Resources. – Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2014-05-26. – 268 с. – ISBN 9783110306859.

Яицких Г., Трибелустов Р., Вахрушин П. Энергоэффективное проектирование. Оптимизация рекуперации тепла установки ЭЛОУ-АТ // Oil & gas Journal Russia. – 2016. – № 12. – С. 68 – 72.

Turonovich, Urozaliyev Gayratjon, and Urazaliyev Roziqjon Turonovich. "Havo ionizatorlarining inson sog'lig'i uchun muhim jihatlari." Science Promotion 1.1 (2023): 68-73.

Урозалиев, Гайратжон Туронович. "Оптоэлектронное мехатронное устройство с дистанционным управлением." Universum: технические науки 10-4 (91) (2021): 93-95.

UG Turonovich., [AGROSANOAT KOMPLEKSLARIDA QUYOSH ENERGIYASIDAN UNUMLI FOYDALANISH](#), "Iqtisodiyot tarmoqlari va ijtimoiy soxaning energiya samaradorligini oshirishga qaratilgan avtomatlashtirish va energetika muammolarni yechishda ilg'or innovatsion texnologiyalar va ta'limni o'rni", NamMTI, 7-tom, 752-755 betlar

Суюнов, Д. Х. "Корпоратив бошқарув механизми: муаммо ва ечимлар. Монография." Т.: Академия 200 (2007).

Suyunov, D. H. "The main problems of corporate governance and ways to solve them." EPRA International Journal of Economic Growth and Environmental Issues (EGEI) ISSN (2021): 2321-6247.

Davletyarov, Azamat, Dilmurod Suyunov va omon T. Kenjaboev. "Iqtisodiyotni raqamlashtirish: tushunchalar, muammolar va amalga oshirish strategiyasi." Innovatsiyalar, islohotlar va rivojlanishning spektr jurnali 12 (2023): 209-218.

Davletyarov, Azamat, Dilmurod Suyunov va omon T. Kenjaboev. "IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH: TUSHUNCHALAR, MUAMMOLAR VA AMALGA OSHIRISH STRATEGIYASI." Innovatsiyalar, islohotlar va rivojlanishning spektr jurnali 12 (2023): 209-218.

Суюнов, Д., and Элмурод Абдусатторович Хошимов. "Акциядорлик жамиятларида корпоратив бошқарув самарадорлигини баҳолашнинг методологик жиҳатлари." Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар" илмий электрон журнали 2 (2018).

Суюнов, Дилмурод Холмурадович, and Элмурод Абдусатторович Хошимов. "АКЦИЯДОРЛИК ЖАМИЯТЛАРИДА КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВ САМАРАДОРЛИГИНИ БАҲОЛАШНИНГ МЕТОДОЛОГИК ЖИҲАТЛАРИ."

Суюнов, Дилмурод Холмурадович, and Элмурод Абдусатторович Хошимов. "АКЦИЯДОРЛИК ЖАМИЯТЛАРИДА КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВ САМАРАДОРЛИГИНИ БАҲОЛАШНИНГ МЕТОДОЛОГИК ЖИҲАТЛАРИ."

Davletyarov, A., D. Suyunov, and A. Kenjabaev. "State regulation of the digital transformation of the economy." *American Journal of Business Management, Economics and Banking* 9 (2023): 145-150.

Suyunov, Dilmurod, and Aman Kenjabaev. "Achievements And Problems in Further Development of The Digital Economy in UzbekistanScientific Considerations." *Web of Scientists and Scholars: Journal of Multidisciplinary Research* 1.7 (2023): 38-45.

Suyunov, D. X., and E. A. Xoshimov. "The main directions of development of the corporate governance system in Uzbekistan in modern conditions." *Economics and Innovative Technologies* 2019.4 (2019): 11.

Suyunov, Dilmurod Kholmuradovich. "Scientific Foundation For Implementation Of The Compliance Control System At Corporate Enterprises." *The American Journal of Management and Economics Innovations* 3.06 (2021): 138-145.

Suyunov, Dilmurod Kholmuradovich. "Scientific Foundation For Implementation Of The Compliance Control System At Corporate Enterprises."